Олег Проців

Організація мисливського та рибальського господарства у Городенківському повіті кінця XIX – початку XX ст.

Практично будь-яка професійна діяльність людини потребує об'єднання з метою відстоювання власних інтересів через вплив на органи влади та лобіювання корисних для певної професійної групи законів тощо. Мисливці завжди були, є і, напевно, в подальшому залишаться вищою суспільною стратою, саме тому їм вдається ефективно відстоювати власні інтереси. Після прийняття Першого Мисливського закону Галичини (1875 р.) у Львові вже у 1876 році утворюється «Галицьке мисливське товариство», яке поширювало свою діяльність на всю Галичину. На перших зборах товариства 24 квітня 1876 року його головою обрано визначну особистість того часу – графа Володимира Дідушицького. Вже через два роки – з 10 січня 1878 року, товариство починає видавати журнал «Ловець». На противагу сучасним мисливським товариствам, Галицьке мисливське товариство не ставило собі за мету самостійно вести мисливське господарство, а лише лобіювати в цілому інтереси мисливства Галичини. До основних обов'язків членів товариства належала підтримка статутних вимог. При вступі до товариства передбачалась сплата вступного внеску у розмірі 2 золотих та щорічного внеску – 5 золотих.

Практично в усіх 74 повітах Галичини були організовані філії Галицького мисливського товариства.[1] Представники (делегати) розподіляли повіт на ділянки, в яких здійснювали нагляд за мисливством. У 1883 році мисливців Городенківського повіту репрезентував Лешек Цєнський[2]. У 1929 році членами

---

[1] Проців О. Р. Діяльність Галицького мисливського товариства в кінці XIX – на початку XX ст. // Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах. Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 50-річчю з часу опублікування регіонального зведення «Животный мир Советской Буковины» (м. Чернівці, 13 листопада 2009 р.). – Чернівці: ДрукАрт, 2010. – С. 216-222.

[2] Kalędarz myśliwski i rybacki na rok 1888. – Lwów: Galicyjskie towarzystwo łowieckie, 1888. – S.100-101.

товариства були Ромуальд Богосєвич, який відповідав за села Герасимів та Незвисько, та Едвард Смажевський – Уніж та Золотий потік[3],[4]. У 1934 році залишився лише Е. Смажевский[5,6]. Крім Галицького мисливського товариства, метою якого була діяльність у суспільній сфері, в двадцятих роках XX ст. у с. Михальче діяв «Сільський мисливський гурток». Вступний внесок до товариства складав 3 злоті[7].

Мисливці Городенківщини тісно підтримували зв'язок з Першим польським інститутом мисливства у Станиславові, статут якого затверджено 28 квітня 1928 р.[8]. Його завданням була повсюдна підтримка розведення мисливських тварин та мисливських собак[9]. До практичних занять для підготовки фахових мисливців інститут залучив «Мисливський союз розведення» з села Чернелиця Городенківського повіту[10].

Відомо, що мисливство було й залишається одним із видів промислу та відпочинку. Вагоме значення дичини, як продукції харчування на Покутті,

---

[3] Spis delegatów. // Łowiec. – 1929. – № 15. – S. 57.

[4] Poradnik kalendarz myśliwski na1930 rok / pod red. Ejsmonda J. – rok III. – Warszawa: Skład glówny, 1930. – S 203.

[5] Kalendarz myśliwski na 1934 rok. – Warszawa: Polski związek Stowarzyszeń łowieckich, 1934. – S. 264.

[6] Kalendarz myśliwski na 1934 rok. – Warszawa: Polski związek Stowarzyszeń łowieckich, 1934. – S. 289-291.

[7] ДАІФО. – Ф. 2. – Оп. 3. – Спр. 986. – Арк. 5. (Переписка з повітовими старостами про затвердження статутів, про реєстрацію польських мисливських товариств в повітах Станіславського воєводства. 6.03.1922-31.12.1930).

[8] Polski instytut łowiecki//Łowiec Polski – 1928. – № 26. – S.427-429.

[9] ДАІФО. – Ф. 2. – Оп. 3. – Спр. 986. – 344. Арк. (Переписка з повітовими старостами про затвердження статутів, про реєстрацію польських мисливських товариств в повітах Станіславського воєводства. 6.03.1922-31.12.1930).

[10] ДАІФО. – Ф. 2. – Оп. 3. – Спр. 986. – 342. Арк. (Переписка з повітовими старостами про затвердження статутів, про реєстрацію польських мисливських товариств в повітах Станіславського воєводства. 6.03.1922-31.12.1930).

відмічав С. Павлік. Він вказував, що дичина складала 10% від всього споживання м'яса[11].

У період з 1885 по 1901 рік у Городенківському повіті добували від 12 до 111 голів козулі. Щороку в середньому у повіті добували близько 500 зайців, 15 кабанів, 200 перепілок, 100 диких качок. (Детальніше про чисельність добування дичини див. у таблиці № 1)

Таблиця № 1

Добування дичини у Городенківському повіті (1885 – 1901 рр.)

	1885-1893 р.р.[12].	1888 [13]	1898[14]	1900[15]	1901[16]
Козуля	340	12	28	109	111
Заєць	4751	120	240	964	1012
Кабан	198	11	14	21	19
Ведмідь					
Вовк	1				
Лисиця	692	30	80	164	168
Куниця	74			19	17
Тхір	75		3	11	13
Борсук	79	12		13	12
Глухар					
Тетерук					
Рябчик					

[11] Pawlik S. Handel zwierzyną, rybami i rakami w Galicyi // Łowiec. – 1899. – № 1. – S. 2-6.

12 Myśliwstwo na wystawie Paryskiej // Łowiec. – 1900. – № 24. – S. 2.

[13] Wykaz zwierzyny, ubitej w ciągu r. 1888 zestawiony na podstawie dat urzędowych przez G.Lettnera, radcę lasowego //Łowiec. – 1889. – № 7. – S. 110.

[14] Statystyka ubitej zwierzyny //Łowiec – 1900. – № 3. – S.37.

[15] Wykaz ubitej zwierzyny w r.1900 //Łowiec – 1903. – № 13. – S.150.

[16] Statystyka ubitej zwierzyny //Łowiec – 1903. – № 14. – S.162.

Фазан					
Куріпка	262	150		83	101
Перепілка	6688	8	360	216	211
Вальдшнеп	931	215	48	127	136
Бекас	3383		40		
Дика гуска	97			1	2
Дика качка	2230	80	120	102	152
Орел, яструб, сокіл	962	22	240	152	6
Сова	624	9	44	323	356

Результати своєї діяльності мисливці Городенківського повіту демонстрували й на різноманітних виставках. Так, на етнографічній виставці, що відбулась у Коломиї 15 вересня 1880 року та була організована Чорногірською філією Татранського товариства, у відділі обробки шкір було представлено шкіру лисиці[17]; на Третій виставці мисливських трофеїв у Варшаві 1934 року представлено трофей кабана (клики, які були удостоєні бронзової медалі). Кабан був добутий мисливцем Северином Зловодським в Городенківському повіті, біля селі Лука над Дністром, власником трофею був Францішек Герман[18].

Статистичні дані свідчать, що крім мисливського господарства в економіці Городенківщини велике значення мало й рибальське господарство. Цьому сприяло географічне становище повіту: рівнинний ландшафт дозволяв

---

[17] Katalog przedmiotów wystawy etnograficznej oddziału Czarnohorskigo Tow. Tatrzańskiego obejmującej powiaty: Kołomyjski, Kossowski, Śniatyński, Horodeński, Zaleszczycki i Borszczowski w dniu 15 września 1880 roku w Kołomyi. – Lwów: Drukarnia Ludowa, 1880. – S. 8.

[18] III pokaz trofeów łowieckich w Warszawie//Łowiec. – 1934. – № 13-14. – s. 101-105.

ефективно вести рибальське ставкове господарство. Крім того, через територію повіту протікала найбільша річка Галичини – Дністер, який у 1905 році був поділений на 76 ревірів. Для порівняння: всі річки Галичини були поділені на 472 ревіри. З 76 ревірів 60 – здавали в оренду рибалкам з правом вилову риби. Вартість орендної плати на Дністрі становила від 1 до 1200 крон[19]. З метою охорони рибних запасів Городенківський староста ухвалив рішення від 1 травня 1905 року про встановлення охоронної зони під час нересту риби на річці Дністер на території гміни Уніж[20]. Щоб уникнути покарання за порушення цього розпорядження при вилові риби мешканці села Уніж вдавались до маніпуляцій, опираючись на неточності перекладу назв риб у законодавстві. У статті Л. Старкєвича «З Дністра» (1906 р.) відомо, що рибалки вимагали вказувати в рибальських календарях назви риби не лише латиною та польською мовою, а й подавали їхні українські відповідники, мотивуючи це частим виникненням непорозумінь. Він наводив для прикладу факт продажу у 1906 р. під час охоронного періоду на ринку в Уніжі Городенківського повіту (тепер Городенківський район) підуста з LVIII рибальского ревіру Дністра. На зауваження орендар відповів, що то «підуства», а не «swinka» (польська назва цієї риби), і на неї не поширюється заборона вилову.[21]

За Другої Речі Посполитої органи влади вживали заходи з організації рибальства на ріці. Зокрема, в оголошенні Городенківського старости від 13 вересня 1934 року запрошували взяти учать у проведенні аукціону про надання в оренду 57-го рибальського ревіру на Дністрі, який знаходився на межі між

---

[19] Проців О.Р. Організація рибальської справи на Дністрі кінця XIX – початку XX ст [Text] Регіональні аспекти флористичних і фауністичних досліджень: матеріали Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 квіт. 2017 р., смт Путила, Чернівецька обл., Україна) / наук. ред. І. В. Скільський, А. В. Юзик ; М-во екології та природ. ресурсів України, Нац. природ. парк «Черемоський» та ін. – Чернівці : Друк Арт, 2017. – С. 161-163.

[20] Tarliska ochronne na Dniestrze// Okólnik. – 1905. – № 77. – S.168.

[21] Starkiewicz L. Z nad Dniestru / L. Starkiewicz // Okólnik Rybacki. – 1906. – № 85. – S. 180.

гмінами Петрів та Ісаків до гміни Раковець. Початкова вартість оренди права рибальства становила 925 злотих.[22]

Відповідно до статистичних даних у Городенківському повіті в 1904 році на території дев'яти гмін на площі 86 га діяло 18 ставів, в яких розводили рибу[23]. Крім розведення риби велике значення мали вилов та реалізація раків. Як свідчать статистичні дані, у 1895 році з Галичини було вивезено 388919 кг раків, тоді як завезено лише 10147 кг. Велику частку раків з Галичини відправляли за її межі поштою: 295973 кг – за межі Австро-Угорської імперії і лише 82799 кг – до автономних країн Австро-Угорщини[24]. З Городенківського повіту у 1897 році лише залізницею вивезено 3000 кг раків[25].

У міжвоєнний період влада стимулювала розвиток рибальського господарства. Зокрема, у 1928 році у Станиславівському воєводстві кількість повітів, де не розвивалося рибальство, зменшилась з 9 до 6, а загальна площа рибних господарств збільшилась до 1993 га. У цей період чисельність ставів у Городенківському повіті зросла до 44[26]. Тогочасні органи державної влади відзначали, що у Городенківському повіті була й найкраща ситуація з веденням рибальського господарства – тут знаходилось 8 розплідників риби, 7 з яких

---

[22] Obwieszczenie Starosty powiatowego horodenskiego z dnia 13 września 1934 r. o dzierżawie obwodu rybackiego. 57 rzeki Dniestr. // Dziennik urzędowy województwa Stanisławskiego. – 1934. – № 27. – S. 378-379.

[23] Gospodarstwo rybne w kraju w świetle najnowszych cyfr statystycznych // Okólnik. – 1906. – № 85. – S.183-184.

[24] O raku galicyjskim// Okólnik. – 1896. – № 22. – S.20.

[25] Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych. – Lwów, 1898. – T. XVII, zeszyt I. – S. 60-63.

[26] Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 2, Станиславське воєводське управління, м. Станислав, 1919–1939 рр. оп. 9, спр. 56, Листування з повітовими старостами про стан рибних господарств в повітах. 4 травня 1925 – 11 грудня 1929 рр., арк. 143.

залишились з довоєнного періоду[27]. Однак, на думку керівництва Малопольського землеробського товариства, у 1930 р. значну частку селянських ставів – «гіпсовані воронки» та «калюжі», у Городенківському повіті не можна було навіть вважати за рибальські водойми.[28].

Організація мисливського та рибальського господарства у Городенківському повіті кінця XIX – початку XX ст. // *Краєзнавець Прикарпаття*. – 2019. – № 33. – С. 9-8.

---

[27] Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 2, Станиславське воєводське управління, м. Станислав, 1919–1939 рр. оп. 9, спр. 14, Дані повітових старость про наявність рибних господарств в повітах воєводства. 14 серпня 1922 р. – 7 лютого 1923 р., арк.26.

[28] Державний архів Івано-Франківської області, м. Івано-Франківськ, ф. 2, Станиславське воєводське управління, м. Станислав, 1919–1939 рр. оп. 9, спр. 269, Дані повітових відділів самоуправління про хід робіт з покращення пасовищ і про кількість водойм в повітах воєводства. 11 червня – 29 листопада 1930 р., арк. 39.